

Το θέρος στη λογοτεχνία

Φράσεις και λέξεις που μοσχοβολάνε καλοκαίρι στα γραπτά του Βακαλόπουλου, του Καμού, του Μάρκες κ.ά.

Κείμενο

Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης

● **Εν συντομία**
Σπουδαίες πένες εμπνεύστηκαν από τον καυτό ήλιο και τη ραστώνη του καλοκαριού.

● **Γιατί ενδιαφέρει**
Τι καλύτερο από σελίδες για το θέρος, τον έρωτα, την αγάπη, τη φιλία.

Μικρός και έως την εφηβεία λάτρευα τα καλοκαίρια και λαχαρούσα την έλευσή τους. Ακόμη και η λέξη «παρθενισμός» φάνταζε αισιουργηματική στον ευφάνταστο νου μου. Παραθερίζαμε στα λεγόμενα ΚΑΟΑ, ήγουν Κέντρα Αναψυχής Οικογενειών Αζωματικών, ήμουν ένα ξανθομάλλικο πιτσιρικά, έπινα Ταμ-Ταμ, λιμνίζοιμουν θυγατέρες συναδέλφων του σειπού πατρός μου και μια φορά η Βίκυ Λεάνδρος, ή μια σωσίας της, που είχε κληθεί να τραγουδήσει στο Φανάρι Κομοτηνής όπου παραθερίζαμε με πήρε στην αγκαλιά της και έκωτε ερωτεύομαι σωσίες της.

Στην εφηβεία πια μισούσα τα καλοκαίρια γιατί μας χόριζαν από τα κορίτσια που μας έθελγαν τον χειμώνα: περιήπιτα σε μελαγχολία, κάνιτσα κρυφά, άκουγα μανιωδώς Creedence Clearwater Revival και διάβαζα καίτηφς Καραγάτση, Βασιλικό, Καζαντζάκη και ό,τι Βί-

περ έφτανε στα ματογύλια μου.

Την τελευταία δεκαετία το θέρος μένω εμμόνος ομην Αθήνα και διη στην Κωφέλη μαζί με άλλους ελάκιστους εμμόνοκούς που δεν ξεκουάνε από δω, καλοί φίλοι μου αναθέτουν καθήκοντα ποιήματος φωτιών και τσίματος γατιών και το ρίχνω, απεριποίητος απ' τις παρές και τις κραιπάλες μας, στο διάβασμα και το γράψιμο. Πέρσοι έκανα επανάληψη στον Τόμας Πίντσον, φέτος έχω ντιανιάσει κάμποσα βιβλία, τα περισσότερα ήδη καταβροχθισμένα, όλα με θέμα και φόντο κάποιο καλοκαίρι.

Το δράμα του ήλιου

«Στις παραλίες δεν υπάρχουν ανέτακτοι, αυτό είναι το δράμα του ήλιου, της ζέσης και των διακοπών» έγραφε πριν από τέσσερις δεκαετίες ο αείμνηστος Χρήστος Βακαλόπουλος στο εξόχως ειρωνικό κείμενό του «Συμβουλές για το καλοκαίρι», δημοσιευμένο στο περιοδικό «Αντί» (τεύχος 293, 21.06.1985) και στεγασμένο, μαζί με άλλα λαμπρά δοκίμιά του, στον τόμο «Από το χάος στο χαρτί» (εκδ. Εστία, 1995). «Δεν πάμε διακοπές» ειρωνεύεται ο Χρήστος «για να ξεγυλάσουμε τους εαυτούς μας, να νομίσουμε ότι μπήκαμε ως διά μαγείας σε κάποιο εθνολογικό ντοκιμαντέρ. Όχι, καθόλου. Εμείς το μόνο που θέλουμε είναι να διαπιστώσουμε αυτά που διαβάζουμε και να πλουτίσουμε τις γνώσεις των συμπολιτών μας με τη σειρά

Ένα βιβλίο με θέμα κάποιο καλοκαιρινό φόντο αποτελεί ιδανική συντροφιά είτε βρίσκεσαι σε μια παραλία ή ακόμη και στην καρδιά της άδειας πόλης

μας. Να αδελφωθούμε με άλλους, πολιτισμένους λαούς που εξοιπρετούνται άριστα από τον δικό μας. Να προεινουμε, τέλος, συγκεκριμένα μέτρα για να γίνεται καλύτερα αυτή η δουλειά, με βάση τις νταετές πρόγραμμα και (πάντα) με συλλογικές διαδικασίες».

Ο φίλος μας, πέντε χρόνια μετά, έγραφε ένα από τα πιο μεστά μυθιστορήματα με θέμα το θέρος, την περιλάλητη «Τραμμή του ορίζοντος» (εκδ. Εστία, 1992). Το θέρος και ο έρωας συμπλέκονται και εκθειάζονται με ιδιόζοντα τρόπο, γίνονται αφορμή για να φουσξει ο Βακαλόπουλος τις οερπαντινές των αναλύσεών του σχετικά με τη μεταπολιτευτική νοοτροπία, να μεμφθει τον ακατάσχετο δυτικισμό της εποχής και να μας υπενθυμίσει την πδύπια της αλληλοπερικώρησης, την αξία της συστολής, το νόημα του νοήματος που είναι η άδολη αγάπη. Και, βέβαια, να πλέξει εγκώμα στον εξάιστο τρόπο ζωής που άνθησε και εξακολουθεί, σας βεβαίω, να ανθεί στο «άσφατο νησί», στην ονετρική υφή της πραγματικότητας που λέγεται Κωψέλη.

Οι λέξεις του Χρήστου στη «Τραμμή του ορίζοντος» μοσχοβολάνε, οι φράσεις του γλυκοκελαδούν, οι ιδέες του λάμνουν στη λίμνη της αιδημοσύνης. Σαν να προορίζεται να μας υπενθυμίσουν την πιο έσω ανθρωπινότητά μας, στο πώς να επανεκτιμήσουμε την πιο μέσα αλήθεια των καθ-

μερινών πραγμάτων που μες στην ταχύλοη εποχή μας παραβλέπουμε. Κι ακόμη ο Χρήστος μας καλεί να μεθόσουμε καλοκαιριάτικα με το δικής του επινοήσεως κοκτέιλ Ντισοιγέφκι (ένα κόκκινο σφηνάκι με βότκα, ταμπάκο, ντοματόζουμο και μύδι!).

Κοινός μας φίλος ο Ευγένιος Αραντίσος, υπογράφει το 2002 την ποιητική συλλογή «Καλοκαίρι στον σκληρό δίσκο» (εκδ. Νεφέλη). Μου αρέσει να τη θεωρώ συναρμολογημένο μυθιστόρημα, κωμωμένο από έγκενιρες και εκκεντρικές οκέψεις, μνήμες και αφορισμούς, νύξεις για τη διαρκή επανάσταση της υπέρβασης του φαινομενικού, άληπιμμε πειραγμένες πολιορπίντ τραβηγμένες τον Ιούλιο στη Σίφκο και τον Αύγουστο στην Κέρκυρα.

Ίδου, για το λόγω το αληθές: «Στην Ελλάδα ανήκουν 3 χιλιάδες εξακόσια 2 νησιά-ορισμένα μ' έναν τουλάχιστον/ορισμένο ήπειρο, γαλήνια, φεγγάρι και μη φεγγάρι ταυίζονται. Ένεκα μάλλον που το ημίφως είχε ζήτησει απ' τα θροσώματα των φύλλων να λειάνουν τις επιφάνειες (μα πώς τα ζέρες όλα αυτά! ούτ' Ένετός σε/μπαλκόνι της Σίφκου να 'σουν ταίρι μου, το τελευταίο ανάμεσα τους (διδλαδί θρόσσημα) αναγγέλει: κάτι περνάει Οπίσω απ' το Ειρηό και η φλόγα του ράντισε τα δεινδρόλλια [...] ω, Αμμουδιά, θα τραγουδούσα σου τη διάρκεια, σου τραγουδού, ετραγουδούσα ήδη».

Είναι μια Παρασκευή 29 Ιουλίου

στο Δουβλίνο κι ο ήλιος χαρακτηρίζεται θρασύτατος και λάμπει σε όλο το πάρκο Μέριον κι ο άνεμος φέρνει τη μυρωδιά φρεσκοκομμένου γρασιδιού και το αεράκι κουνάει τον κισσό σ' ένα περβάζι κι ο Κάκαλ ένα χρόνο πριν έχει συναντήσει τη Σαμπίν κοντά στο άγαλμα του Οσκαρ Ουάιλντ κι έχουν συνάψει σχέση και είχαν κάνει προετοιμασίες να παντρευτούν και είχαν συζητήσει για ένα διάστημα αλλά η επαγγελματική προσωπικότητα και η ανημπόρια του Κάκαλ να αγαπήσει γενναίοψυχα τρέπει τη Σαμπίν σε εύκακτη φυγή κι ο Κάκαλ θα περάσει ένα παρατεταμένο Σαββατοκύριακο του Ιουλίου μόνος με τη μισέρι του, πίνοντας σαμπάνια, βλέποντας ντοκιμαντέρ, ανήμπορος ακόμη να κατανοήσει ότι η αγάπη είναι ό,τι πιο πλούσιο συμβαίνει στη ζωή μας κι ότι εάν δεν δώσουμε τα πάντα, δεν θα πάρουμε τίποτα απολύτως.

Αυτά συναντάμε στη μόλις 50 σελίδων νουβέλα με τίτλο «Πολύ αργά πια» (μτφρ. Μαρτίνα Δοκντοπούλου, εκδ. Μεταίχμιο) που υπογράφει η Ιρλανδή Κλερ Κίγκαν (Claire Keegan, 1968), θυμίζοντας μας ότι το πλούσιοσσο πδθ θέρος μπορεί κάλλιστα να είναι κυροχρόνος μοναξιάς και ασυνεννοησίας όχι μόνο με τους άλλους μα και με τον ίδιο μας τον εαυτό.

Η εκτυφλωτική Αλγερία
Δεν περνάει θέρος δίχως να επιστρέψω στον Αλμπέρ Καμύ και

στον τόμο δοκιμίων του με τίτλο «Το καλοκαίρι» (μτφρ. Νίκη Καρακίτσου-Νιουζέ & Μαρία Κασαπαλόγλου-Ρομπλέν, εκδ. Πατάκη). Στα κείμενα αυτά, γραμμένα ανάμεσα στα 1939 και 1953, ο Γάλλος μυθιστοριογράφος, θεατρικός συγγραφέας και φιλόσοφος μιλάει για τον εκτυφλωτικό ήλιο της Αλγερίας, για την αδυσώπητη έρημο και τον διαυγή ουρανό του Οράν, για τις μυγδαλιές της κοιλάδας Ντε Κουσίλ, για το ουζάκι κάτω απ' τις καμάρες του λιμανιού, για την αστραφτερή θάλασσα, για τη σκέψη του μεσημεριού, για το φως της αλήθειας καθώς «κύματα ήλιου που κατακυλούν απ' τα ύψη του ουρανού αναπνδούν απότομα στην εσοχή ολόγυρά μας».

Δέκα χρόνια μετά την αναχώρησή του για τις βιβλιοθήκες τ' ουρανού ο Γκαμπριέλ Γκαροσία Μάρκες (06.03.1927-17.04.2014) έρχεται να μας συνενάει με το μυθιστόρημα «Τα λέμε τον Αύγουστο» (μτφρ. Δέσποινα Δρακάκη, εκδ. Ψυχογιός). Ο μέγας «Γκάμπο» δεν ήταν οίγουρος για τις δημιουργικές δεξιότητές του και ανέβαλλε διαρκώς την έκδοσή. Τα παιδιά του, οι Ροδρίγο και Γκονσάλο Γκαροσία Μπάρτσα, παρέβλεψαν την ευτομηγορία του πατέρα τους («Το βιβλίο αυτό είναι κακό και πρέπει να καταστραφεί») και, συνεπικουρούμενοι από τον επιμελητή Κριστομαλ Πέρα, οδήγησαν το χειρόγραφο στο τυπογραφείο. Και έκαναν καλά.

Στις σελίδες του μυθιστορήματος αυτού απολαμβάνουμε τη γλωσσική ευελιξία του «Γκάμπο», την ποιητικότητα και τον αισθησιασμό του. Στις 16 Αυγούστου κάθε έτους η Ανα Μαγκνταλένα Μπακ πηγαίνει με το φέρι σ' ένα νησί της Καραϊβικής για ν' αφήσει ένα μουσικό έθροσες γλαδιόσους στον τάφο της μητέρας της. Ο φλογερός ήλιος, το τολμηρά διασκευασμένο σε μολερό «Clair de lune» του Ντεμπισί, κάποια διακρύβρεχτα ερωτικά μυθιστορήματα, λίγο αλκοόλ και η σαργαναειράχρονη σύζυγος και μητέρα μετατρέπεται σε φλογερή ερωμένη.

«Συγκινημένη, η Ανα Μαγκνταλένα Μπακ παρήγγειλε ένα ζίν με πάγο και σόδα, το μοναδικό οινόπνευματώδες που οήκωνε. Ο κόσμος άλλαξε με την πρώτη γουλιά. Ενιωσε καταργάδα, χαρούμενη, ικανή για όλα και πιο όμορφη κάρη στο τερό μείγμα μουσικής και τζ» γράφει ο «Γκάμπο». Ο μηχανισμός της σάρκας είναι εξαιρετικά ακριβής, όπως διατεινόταν η Μαρκερίτ Νιράς.

Το καλοκαίρι της αναρχίας
Από την Καραϊβική στην Ιταλία, κατόπιν στην Ισπανία, έπειτα στο Ηνωμένο Βασίλειο, τέλος στη Γερμανία, με τα μυθιστορήματα «Το τελευταίο καλοκαίρι στη Ρώμη» (μτφρ. Δήμητρα Δότσι, εκδ. Ικαρός) του Τζανφράνκο Καλιγκαρτίς, «Το σύντομο καλοκαίρι της αναρχίας» (μτφρ. Σπύρος Μοσκόβος,

Προτάσεις

Ο INFO

«Το Καλοκαίρι» του Αλμπέρ Καμύ (εκδ. Πατάκη)

Ο INFO

Ο «Καίρος» της Τζέβνυ Ερπενμπεκ (εκδ. Καστανιώτη)

Ο INFO

«Τα λέμε τον Αύγουστο» από τον Γκαμπριέλ Γκαροσία Μάρκες (εκδ. Ψυχογιός)

Ο INFO

Ευγ. Αρανίτση «Καλοκαίρι στον σκληρό δίσκο» (εκδ. Νεφέλη)

Ο INFO

«Γραμμή του ορίζοντος» του Χρ. Βακαλόπουλου (εκδ. Εστία)

Ο INFO

«Πολύ αργά πια» της Κλερ Κίγκαν (εκδ. Μεταίχμιο)

εκδ. Εστία) του Χανς Μάγκνους Εντσενοπέργκερ, «Καλοκαίρι» της Αλι Σμθ (μτφρ. Μιλτιάδης Αργυρόπουλος, εκδ. Καστανιώτη, «Καίρος» (μτφρ. Αλέξανδρος Κυριώτης, εκδ. Καστανιώτη), της Τζέβνυ Ερπενμπεκ.

«Έφτασε ο Αύγουστος, ο μάρτος μίνας. Κάτω από τον ανελέητο ήλιο, η πόλη ήταν άδεια, οι δρόμοι έρημοι και οι λιθόστρωτες πλατείες, που αντιβούζαν με τον παραμυρό ήχο, καλυμμένες με ένα στρώμα καυτής σκόνης [...] Οσο για μένα ήταν ένας μίνας που μούσδα. Με τους φίλους μου να έχουν φύγει και τις τρατορίες κλειστές, θα μπορούσα ακόμα και να είχα πεθάνει από την πείνα...» μας λέει ο ήρωας του Καλιγκαρτίς, ο νεαρός μουέμ και βιβλιομανής και ρέκτης της φιλοσοφίας Λέο Γκατζάρα. Ο Λέο διαβάζει το «Απ' τη μεριά του Σουάν» του Μαρσέλ Προυστ, γνωρίζει την ποιητικά αλλόκοτη Αριάβνα, της διαρίζει το «Κάτω από τον ηφαιστειο» του Μάλκολμ Λόουρι, πάσχει από το λεγόμενο σύνδρομο του πλοβασιλέματος (ανικονομικές διαταραχές προσωπικότητας, λήθαργος, απότομες αλλαγές διάθεσης, ντελίριο και μυθοπλασία), ερωτεύεται, πίνει σαν να μην υπάρχει αόριο. Ένα πολύ δυνατό υπαρξιστικό μυθιστόρημα που μισόν αιώνα μετά την πρώτη του εμφάνιση γνωρίζει μια νέα, διεθνή επιτυχία.

Ο Εντσενοπέργκερ γράφει ένα από τα πιο ισχυρά βιβλία για τον Ισπανικό Εμφύλιο, επικεντρωμένο στο καλοκαίρι της δράσης του θρυλικού Μπουεναβεντούρα Ντουρούτι, ενώ η Αλι Σμθ ολοκληρώνει τη μυθιστορηματική τετραλογία της μιλντας για ένα υπέροχο καλοκαίρι, για δύο ευφυή και ευαίσθητα αδέρφια, προσφέροντάς μας τραγουδιές αποφάνσεις για το νόημα του χρόνου. «Ο χρόνος είναι γυαλί και άμμος, ο χρόνος είναι εύθροπος και ρευστός, ο χρόνος είναι εύθραυστος και σκληρός, ο χρόνος είναι οξός και αμβλός, ο χρόνος είναι τώρα και παλιά, ο χρόνος είναι πριν και μετά, ο χρόνος είναι λείος και τραχύς, κι αν προσπαθήσεις να απαλλαγεις από την προσκόλλησή σου στον χρόνο, ο χρόνος θα βάλει τα γέλια και θα σου γδάρει το πετό» γράφει η Σμθ.

Τέλος, η Τζέβνυ Ερπενμπεκ συνθέτει με τον «Καίρο» την τεθλασμένη περιπέτεια ενός παράφορου έρωτα ανάμεσα στη δεκαετιαχρονη μαθητευμένη εργάτρια τυπογραφικής στοιχειοθεσίας Καταρίνα και τον πεννιτανενάχρονο συγγραφέα Χανς στο Ανατολικό Βερολίνο, έναν έρωτα που πυροδοτείται την 1 η Ιουλίου του 1986, ημέρα Παρασκευή. Η ψυχοανατομική γραφή της, η θαυμαστή ακριβολογία της, η διαλεκτική καυτής συναισθηματικής έντασης και ψυχραμης καταγραφής των σιγηρών καθιστούν την Ερπενμπεκ μια από τις πιο δυναμικές φωνές της σύγχρονης μυθιστοριογραφίας. Η μουσική των λέξεων στον «Καίρο» είναι πραγματικά απαράμλλη. «Γράφει ότι αγαπάει κάθε της βλεφαρίδα, κάθε της βήμα, κάθε της γύρισμα, κάθε της γέλιο» διαβόζουμε και ευχόμαστε ένα καλοκαίρι γεμάτο βιβλία για το θέρος, τον έρωτα, την αγάπη και τη φιλία.